

väenkysymyksestä sosiaalipolitiikkaan, tarkastellaan hyvinvointivaltion rakentamista yhteiskunnallisena emansipaatioprojektina ja laajasti myös naispoliittisena projektina. Hoivapalvelut saavat paljon huomiota: ne ovat tekijöiden mukaan ”hyvinvointivaltioprojektin moderni ydin”. Vasta näiden historiallisten, lähinnä Suomea koskevien tarkastelujen jälkeen edetään keskustelemaan pohjoismaisesta universalismista ja vertailemaan Suomen, Saksan ja Yhdysvaltojen sosiaalipoliittisia malleja.

Kirjan viimeinen luku hahmottelee pohjoismaisen universaalien sosiaalipolitiikan lähitulevaisuuden ongelmia. Näistä tärkeimmät ovat vastaaminen kulttuuriseen moniarvoistumiseen ja kestäväen rahoituksen järjestäminen. Juuri rahoituskysymyksissä ilmenee suomalaisen hyvinvointipolitiikan taantuminen 1990-luvulla (s. 274): ”Valtion rahoituksen perustuvat järjestelyt eivät olleet kriisinkestäviä, koska valtion oli laman aikana rahoitettava myös pankkikriisi ja massatyöttömyyden seuraukset. Miltei kaikista valtio oli vastuussa rappeutui

viime vuosikymmenellä.” Tekijöiden mielestä parempaa hyvinvointipolitiikan järjestelyä voisi etsiä esimerkiksi nojaamalla enemmän kansalaisyhteiskuntaan. Avoimeksi he jättävät kysymyksen siitä, voitaisiinko mallia ottaa Saksan ja Yhdysvaltain kokemuksista.

Viimeisessä lauseessa esitetty suomalaisen hyvinvointipolitiikan vertailu vanhaan puutaloon ja sen omistajan rahan ja tahdon puutteeseen kunnossapitokysymyksissä vihjaa siihen, että rahaton ja tahdoton omistaja olisi nimenomaan valtio. Sen mahdollisuuksiin ryhdistäytyä ei kirjassa uskota, vaan ratkaisuksi tarjotaan omistajajärjestelyjä, ainakin omistuspohjan laajentamista kansalaisyhteiskunnan suuntaan. Hinnan valtion tahdottomuudesta ja rahattomuudesta ovat Suomessa maksaneet pienituloiset ja köyhät, joita Euroopassa ja etenkin Pohjoismaissa on (aikaisemmin) suosittu hyvinvointipoliittisissa ratkaisuissa. Kuten kirjassa todetaan, ”juuri heille valtio näyttää olevan lähes ainoa kanava hyvinvoinnin kohottamiseen” (s. 236). Suomen viimeaikainen tulonjakokehitys ja siitä käytävä

poliittinen keskustelu viittaavat siihen, että kanavalle tarjotaan mieluummin vain ylläpitoa, muttei kehittämistä. Alimmat tulodesiilit eivät siis pääse mukaan kakun kasvun jakoon.

Anneli Anttonen ja Jorma Sipilän kirja on suositeltavaa luettavaa kaikille, jotka luulevat tietävänsä totuuden Suomen hyvinvointipolitiikasta ja sen luonteesta suhteessa muihin maihin. Lopullinen totuus ei löydy tietenkään koskaan, mutta sen sirpaleita on kirjattu tähänkin teokseen. Hyvä kirja herättää myös taitoavalluksen kokemuksia, hämmästyttävää uusista tiedonpalasista ja tulkinnoista – ja myös vastaväitteitä. Kaikissa näissä suhteissa Anttonen ja Sipilä ovat kirjoittaneet hyvän kirjan.

JUSSI SIMPURA

ANNELI ANTTONEN &
JORMA SIPILÄ
SUOMALAISTA SOSIAALI-
POLITIIKKAA
TAMPERE: VASTAPAINO, 2000
299 s.

KANSALLINEN KOKOOMUS JA HYVINVOINTIVALTIO

Jyrki Smolander on tehnyt vankan empiirisen tutkimuksen kokoomuksen taipumisesta pohjoismaisen hyvinvointivaltion kannattajaksi. Tutkimuksesta käy ilmi, että kyseisen prosessi on sisältänyt rinnakkaisesti puolueen pitkäjänteistä so-

peutumista hyvinvointivaltiokehitykseen, mutta myös sporadisempaa aktiivista sopeuttamista poliittisiin aikalaishaasteisiin. Ajoittaisesta ylenpalttisesta yksityiskohtaisuudesta huolimatta tutkimuksesta muodostuu jäntevä, jopa jännittävä esi-

tys siitä, miten kokoomuksen hyvinvointipoliittinen linja rakentui toisen maailmansodan jälkeen ja 1970-luvun puoliväliin tultaessa.

Tutkimuksen metodologinen ratkaisu nojaa kolmeen valintaan. Smolander jäsentää kokoomuksen

hyvinvointivaltiomyönteisyyden kehittymistä hyvinvointivaltioideaalin täydentymistä seuraten. Sosiaalipoliitiikan oppialan suunnasta katsottuna kyseinen valinta tekee tutkimuksen erityisen kiinnostavaksi ja läheiseksi lukea. Toiseksi Smolander suodattaa kohteensa tapahtumahistorian esiin lähdekriittisesti ihailtavan kärsivällisellä tavalla, mikä paikoittaa kuormittaa tekstiä, vaikka ilmentää samalla luotettavaa dokumentointia. Tämä jos mikä on huolellista analyysia kaipaavan lukijan peruspalvelua: aineiston herkeämättömän esilläpitäminen. Kolmanneksi tutkija vertaa kokoomuksen linjan kehittymistä Ruotsin oikeiston hyvinvointipoliittikkaan. Vaikka vertailu on pienimuotoista ja tutkijan mukaan esimerkinomaista, se tulee kokonaisuudessa merkitykselliseksi, kun lukija saa tilaisuuden pohtia pohjoismaisen hyvinvointimallin maittain eroavia poliittisia taustoja.

Tutkimuksen substanssi latautuu voimakkaasti sen historiallisen perinnön mukaan, joka liittyy suomalaiskansalliseen liikkeeseen. Toisin ei voisi ollakaan Suomen tapauksessa, koska Suomessa kansallisvaltiollinen identiteetti on jouduttu raivaamaan vaikeasta poliittisesta historiasta ja sen mukaisista (rajamaan) paineista. Kansankokonaisuuden luomiseksi ja ylläpitämiseksi kaikki poliittiset voimat ottivat ohjelmiinsa myös sosiaalipoliittisia kysymyksiä puoluejärjestelmän muotoutuessa 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa.

Kuten Smolander toteaa, kokoomuksessa oli alun alkaen erilaisia tulkintoja yhteiskuntapolitiikan lähtökohdista. Niin vanhasuomalainen kansankokonaisuuden korostus kuin nuorsuomalaisperäinen lain ja järjestyksen mallikin loivat perustaa puolueen sosiaalireformismille. Se hävisi puolueen ohjelmasta 1920-luvulla, mutta alkoi kivuta sinne takaisin jo 1930-luvulla, kun J. K.

Paasikivi luki puolueen arvoihin kuuluvaksi myös kansan hyvinvoinnista huolehtimisen. Smolander aloittaa empiirisen analyysinsa toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta, jolloin kaikissa Euroopan maissa ja niiden puolueissa jouduttiin pohtimaan, miten sodan aiheuttamat kärsimykset korvattaisiin väestölle ja miten työvoima saataisiin taas jaloilleen. Kumpaankin tehtävään tarvittiin sosiaalipoliittikkaa.

Hyvinvointipoliitiikan nousu kokoomuksen ohjelmaan ei tapahtunut mutkattomasti. Puolue pääasiassa vastusti 1940-luvulla esitettyjä näkemyksiä hyvinvointipoliitiikan laajentamisesta ja julkisen vallan hyvinvointitoimijuuden lisäämisestä, mikä on johdonmukaista verojen nostamista vastustavan puolueen politiikassa. 1950-luvulla kokoomus ryhtyi ajamaan saksalaista sosiaalivakuutuksen ja työmarkkinaosapuolien vapaan sopimisen mallia, jossa valtion osallisuus olisi mahdollisimman vähäinen. Tulopoliitiikan kaudella kokoomuksen rivit hajosivat, kun teollisuustyönantajapuolen kokoomuslaiset tulkitsivat sosiaalipoliitiikan osaksi työmarkkinasopimuksia. Pankkipuolella julkisen talouden kasvattaminen nähtiin ongelmallisena niin inflaatio- kuin veronäkökulmastakin.

Yhteiskuntahistoriallisessa tutkimuksessa omaksutun esittämistavan mukaan Smolander jakaa havaintonsa ajanjaksoihin, joita hän erottaa viisi, ja nimeää ne otsikkotasolla seuraavasti: jälleenrakennus omatoimisuutta korostaen (1945–1954), aseveljet astuvat valtaan (1954–1961), suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa (1962–1966), kokoomus näkee punaista (1966–1970) ja kohti konsensus (1970–1975). Smolanderin tutkimukseensa kirjaama kehityskulku on arvioni mukaan monisäikeisempi ja ristiriitaisempi, kuin otsikot antavat ymmärtää. Aineiston ja sen analyysin poh-

jalta olisi ollut mahdollista valita muitakin luonnehdintoja periodisoinnille. Sukupolvikamppailut puolueen sisällä, suhteet muihin puolueisiin, voimakkaat yksilövaikutajat puolueessa, tulonjako- ja palvelupoliitiikan suhde, puolueen joukkokannatuksen hankkiminen, keskiluokan määrällinen ja poliittisen merkityksen kasvu nousevat empiirisessä analyysissa esiin tekijöinä, jotka olisivat voineet näkyä osoittelevammin jaksottelussa ja otsikoissa. Tässä moitin tutkijaa esitystavasta, en analyysista.

Tutkimuksessa on runsaasti kiehottavia yksittäisiä havaintoja, joilla on tekemistä niin yleispoliitiikan kuin hyvinvointipoliittikan kanssa. Vasemmiston hajanaisuus on ollut suomalaiselle oikeistolle sekä ongelma että mahdollisuus. Kokoomus-oikeisto on nähnyt vasemmiston kilpailevat ryhmät valtiontalouden hankaluuksia ja työmarkkinoiden epävarmuuksia tuottavana tekijänä. Keskustaoikeisto lienee hyötynyt hallitusyhteistyössä nimenomaan vasemmiston hajanaisuudesta. Hyvinvointipoliitiikan kannalta hajanaisuudet ja ristiriidat vasemmistossa ja oikeistossa ovat johtaneet kompromissien tarpeeseen sekä puolueiden sisällä että suhteessa muihin puolueisiin. Ehkä juuri siksi ”Suomen malli” on niin monesta kohdastaan omalaatuinen muihin Pohjoismaihin verrattuna.

Smolanderin tutkimus tukee aikaisempia empiirisiä tutkimuksia, joiden mukaan suomalaisen hyvinvointipoliitiikan selittäjäksi näyttävät nousevan enemmänkin kansallinen poliittinen perintö ja omat olot kuin kansainväliset tai edes pohjoismaiset vaikutteet. Niistä on otettu tukea tarvittaessa, mutta niillä ei ole perusteltu sosiaalireformistisia tavoitteita. Tilanne ehkä muuttui 1990-luvulle tultaessa, kun yhä useammin sosiaalipoliittisissa linjauksissa vedotaan kansainväliseen

kehitykseen. Toisaalta nykykeskusteluissa vahvasti esiintyvä tavoite työntekeä ja yrittämistä kannustavasta sosiaalipolitiikasta ei ole kotimaisessa katsannossa uutta. Smolander mainitsee, miten kokoomus otti näyttävästi ja innostuneesti vastaan Helsingin yliopiston rehtorin Paavo Ravilan vuonna 1956 Vapauden Akateemisen Liiton Snellmanjuhlassa pitämän puheen, jossa hän piti ihanteena yksilönvapautta edistävää toimeliaisuusyhteiskuntaa. Ravilan mukaan aikalaiskeskusteluissa esiintynyt hyvinvointiyhteiskunta-tavoite ei johtaisi yleiseen hyvinvointiin, vaan säännöstelyyn, raskaampaan verotukseen ja yksilönvapauden menettämiseen.

Smolanderin tutkimus lisää suo-

malaisen hyvinvointikonsensusuksen rakentamista koskevaa tietoperustaa. Se on merkityksellinen myös siksi, että maltillista oikeistoa on ylipäänsä tutkittu vähän ja sen hyvinvointipoliittisia linjauksia vielä vähemmän. Ilahduttavaa on, että nuori tutkija on kiinnostunut epämuodikkaista yhteiskunnallisista rakenteista ja varsinkin puoluejärjestel-

mästä. Sosiaalipolitiikan tutkimukseen on viime vuosina kaivattu jälkimmäisen osan, politiikan, tutkimusta. Tässä sitä tulee Suomen yhden suuren puolueen osalta, joskin turvallisesti aikaperspektiivin antaman etäisyyden suojoissa.

PIRKKO-LIISA RAUHALA

JYRKI SMOLANDER

SUOMALAINEN OIKEISTO JA "KANSANKOTI"

KANSALLISEN KOKOOMUKSEN SUHTAUTUMINEN POHJOISMAISEEN HYVINVOINTIVALTIOMALLIIN JÄLLEENRAKENNUSKAUDELTA KONSENSUSAJAN ALKUUN

BIBLIOTHECA HISTORICA 63

HELSINKI: SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA, 2000

342 s.

KYLVYN SOSIAALIPOLITIikkaA

Brittiläinen Julia Twigg tutkii kylpyä. Kylpy on hänelle sekä sosiaalipolitiikan analyysin väline että analyysin kohde. Totunnaista ihmettelemällä Twigg haastaa tavat, joilla hoivatyö brittiläisessä *community care* -keskustelussa ymmärretään. Tutkimusta varten on haastateltu hoivatyön tekijöitä, työnjohtoa ja myöskin hoivan tarvisijoita, vanhoja ja vammaisia ihmisiä. Haastateltavia on poimittu niin julkisten palveluiden, järjestöjen kuin hoivayritysten kentiltä. Haastatteluja on tehty sekä Lontoon varakkaiden asuinalueella että köyhällä länsirannikolla.

Twigg avaa kylpyä ruumiillisena

kysymyksenä. Ruumiillisuutta hän taas tarkastelee yhteiskunnallisena ja poliittisena asiana. Kylvyn historia on luokkahistoriaa. Haju erotti luokkia siihen aikaan, kun lämmin vesi ja muut kylpemiseen tarvittavat välineet olivat yläluokkien yksinoikeus. Foucault'hon ja Eliasiin tukeutuen Twigg selittää kylpemisen yleistymisen osana sivilisointimisprosessia. Meitä ihmisiä hallitaan opettamalla meidät kontrolloimaan itse yhä kattavammin itseämme, myös ruumiistamme ja ruumiini eritteitä.

Puhtaudesta ja hajuttomuudesta on tullut moneen sosiaaliseen yhteisöön kuulumisen edellytys. Haise-

minen ja likaisuus johtavat ulossulkemiseen. Hoivan yhteydessä ne ovat merkkejä huonosta hoidosta. Puhtautta ei kukaan ainakaan avoimesti myöskään toiselta kiellä. Suomessa tänä syksynä käyty keskustelu vanhusten laitoshoidosta osoittaa, että puhtaus ja hajun puute ovat ihmisarvon ja yhteisön jäsenyyden keskeisiä symboleita. Keskusteluissa nousi esille hätä siitä, että vanhukset joutuvat makaamaan märissä ja haisevissa vaipoissaan. Hajut ja eritteet tunkeutuivat sosiaalipolitiikkaan.

Hoivaa kylvystä tulee silloin, kun kylpemiseen tarvitaan toinen auttamaan. Hoivapoliittiseksi se muuttuu, kun hoivan organisoinnin tavat